

Comentarii

Poezia surprizelor caleidoscopice*)

Geometria singurătății de FLORIN DOCHIA este o asemenea carte bună, care obligă a nu se vorbi (și scrie) despre ea ca despre un debut în accepția consacrată a cuvântului. Este, hotărât lucru, o izbândă poetică atât de impunătoare încât spiritul critic, oricât de îndărătnic, se vede pus în situația delicată de a se domoli și de a face un efort comprehensiv. De complezență, nici nu poate fi vorba, pentru că nu e nevoie. Se impune numai a lua distanța estetică necesară, a privi cu un ochi limpede și liniștit și a socote ce e rău și ce e bine. În primul rând, trebuie spus că această carte este rezultatul unei îndelungi experiențe literare, mai ales sub forma acumulărilor prin lecturi sânguinoase. Florin Dochia intră în categoria poezilor „cu carte” („lettré”, cum zic francezii despre Henri de Régnier, Francis Jammes, Jean Moréas, Verhaeren, Pierre Louys). Poetul în discuție face diferența, întâi de toate, tocmai prin această pasiune a cunoașterii și vigoare reflexivă, nu neapărat ca un spectacol de erudiție (dezagreabil, în definitiv, dacă se expune în poezie). Să nu se înțeleagă faptul că nu-s mulți scriitori care au știință de carte (după cum sunt și alții la limita de jos, care scriu pe rupele și nu citesc nimic altceva decât producțiile proprii); ba chiar, optzeciștii noștri și postmoderniștii, în general, nu concep să scrie fără multă-multă cultură. Bineînțeles, cum spun, nu e vorba de erudiție arhivistică, ci de una vie, cu intensitate și expresivitate poetică, dar și cu voluptate jucăușă, în linie rabelaisiană. O poezie care, de bună seamă, se naște din deliberare și elaborare, refuzând canonul, nu și „regulile” aproape fluide.

Prima parte a volumului, care este, de fapt, substanța lui, conține trei cicluri și câteva poeme „autonome”, risipite între aceste cicluri. Cred că unele sunt „recuperări” îmbunătățite, „prelucrate mii de săptămâni”, căci, negreșit, poetul e un laborios, potrivit principiului modern al „fabricației” (*fabrication*) și al „construirii” invocate de Valéry. Așa se explică excelența stilistică a acestei poezii, „imaginile ei esențiale”, caligrafiate cu nerv, chiar cu cizelări artisanale, cu volute de mare rafinament, care nu au de-a face cu calofilia și nu exclud desolemnizarea. În ton cu principiul poetic al lui Poe, potrivit căruia hotărârea de a scrie este lucidă și pragmatică, poetul nostru vine și cu noi cuceriri, care sunt ale structurii liricii moderne și, mai ales, ecouri ale propriei configurații. De altfel, acest profil pare atât de bine personalizat, încât e greu sau imposibil de stabilit certe filiații. Cum contiguitățile sunt, totuși, în firea creației, s-ar putea spune, e drept cam vag, că poemele lui Florin Dochia își găsesc ambianța în poezia autentică de acum și de altădată (mai evidente, cu Esenin, Arghezi, Nichita Stănescu, Ion Stratan; incidental, Ștefan Aug. Doinaș).

Punând în mișcare forțele cerebrale, aceste poeme resuscită și simplitatea originară, și ludicul cu miză. În căutare de forme și sensuri, poetul evită radicalismul experimental, încifrările de tip barbian sau caligramele gen Apollinaire. Tonul e mai degrabă silențios și, cu toate acestea, șochează prin alertețea fundamentală și prin scânteierea asocierilor. Poetul e atent la detaliu, cu multă fantezie, captivat de sonorități rare și, uneori, de performanțe prozodice. Rezultă o muzicalitate de fond unde n-au ce căuta puerilele armonii imitative. Impresia e de stampă bine lucrată. Aici, la acest capitol al expresivității, trebuie căutate reușitele poemelor lui Florin Dochia. Rareori discursivă, mereu antiliricizantă (refuzând stilul „înalt”, metafizica, sentimentalismul, „emotivitatea”, moralismul, apodictica filosofardă etc.), calitatea de căpătâi a acestei poezii este fulgurația dicțiunii. Se poate cita oricât: „Câmpul miroase a melci vechi”; „Candela spânzurată de o cruce imaginară”; „Toiagul a-nfrunzit și aștept / Să apară și flori sanguine / Mângâiate de răsuflarea mea gâfâită”; „Lumina curge ulei încins în artere”; „Plânsul copilului / Într-o scânteiere de memorie”; „Am scris compuneri minunate / Cu sângele pe cuțit”; „Și plângeam elastic / După o fărâma de tristețe”; „Câtă indecență în încremenirea / Luminii sângerânde pe cer!”; „Un zbor nevăzut de fluture-zeu / Pierdut în zenit...”. Sau, aceste poeme: „Mi s-au tocit tălpile până la umeri / Și Celălalt continuă să mășăluiască / Înășurat în mantia de sărbătoare” (*Procust*); „Piața s-a umplut de butoaie / cu pește sărat. / O duhoare cumplită / Inundă sentimentele

cețății / Atinse de virusul asediului. // Doar Diogen / Sforăie netulburat / Și ostil” (Vedere de pe zid). Pentru argumentare neîndoieală, a se vedea, integral, secțiunea a doua a volumului, *Departa de lumea înlănțuită*. Cele mai multe dintre poeme sunt meditații, cu sonorități noi și scilipiri izbitoare ale imaginilor, poezii „de notație”, cu subtilă fantezie, parabole inițiatice în adevăruri ezoterice, cu agere înțelesuri ambigui și enigmatice (*Rătăcire, Clipă – 5, Vineri, Clipă – 7, Clipă – 11, Verfremdungseffekt*).

Ciclul Săptămâna de cenușă induce o melancolie a ideilor cu pulsații eclatante. Densitatea polifonică este încercată în seria micropoemelor din *Clipă*. În ciclul *Anotimp*, prozodia impecabilă, în cizelatul stil parnasian, nu duce la refrigerența, impersonalitatea și picturalismul acestuia. Prevalează freacăta ideilor, fără retorismele patetice, acorduri esențiale, și, din când în când, dulcele stil folcloric adaptat la unisonanța modernă: „*Pelegrii la poarta sorții / Nenăscuții și nemorții / Se adună dintre ape / Să ne fie mai aproape. / Zori de ziuă-nlăcrimatul / Se revarsă pentru altul. / Pentru mine doar, nătângul, / Anonimul rege plângu-l / Șapte sute de femei. / Vină, Doamne, să îmi iei / De pe cap coroana grea / De pe frunte rece stea / Să-mi presare peste chip / Beduinii goi nisip / Și iar să mă lepede / Stinsa clipă repede*” (*Înger căzut*). Pe lângă malarmeanul „cuvânt esențial”, se strecoară ba jocul de cuvinte („*Fuga iubitei / Din vâsc în vreasc*”), ba nichitisme („*delfine simpatice*”, „*două licurice*”, „*ascunde-l, stângul de stâng*”, „*mă murisem aici*”), ba „pastișe” în maniera „noului val”: „*Timpul s-a dus să se clipă / Pe a vrăbiei aripă. // Vîno și tu să ne trei / Pe sub florile de tei. // Apoi să ne repede / Sub a lumii lepede*”. (*Imitație*). Și, tot în spiritul celei mai noi poezii, sunt numeroasele inserții livrești și tentația prozastică și conversativă: „*Așezat la masa de lemn / Baraba soarbe din vinul Carmel / Și privește cerul înstelat*” (*Cu celălalt*); *Rătăceam pe via Formosa / Și-am dat nas în nas cu Mario / Vargas Llosa. Avea chipul / Lui Cristobal Colon și privirea / Exterminatorului Abbadon. / (Trecea o femeie și am întrebat-o / Când face un secol Ernesto Sabato.) / Mi-a spus că războiul sfârșitului / Lumii se terminase cu o pace / A mormântului și de aceea / Plecase alene încoace / Sprijinit în bastonul de nuc / Pe drumurile care totdeauna / Duc spre nicăieri. Sfârșit de puteri / Aduce-a Homer cu chipul senin / Și ochii învăluți de cer / Depănând mereu aceeași poveste / Despre norii ce-nvăluie ale Olimpului / Creste, despre cel care bîntuie / Mările, răbdătorul Ulise, fără să știe / Că lumea chiar se sfârșise / Într-o mare explozie solară. // Așteaptă, bătrâne, să ne naștem iară.* (*Conversație la Catedrala*).

Aceste ultime versuri sunt din a doua parte a volumului, cu titlul-parafrază *Departa de lumea înlănțuită*, care anunță o nouă fază a poeziei lui Florin Dochia. După cum se deslușește din această treaptă tranzitorie, urmează o surpriză mai mare decît „debutul” de față, cu o nouă tensiune a spiritului, cu o expresivitate mai bogată. Se vede aici, mult mai clar, prezența textualizării, prin neconținută supraveghere și deconspirare a strategiilor, în complicitate cu cititorul. Experimentul, discret, are loc atît la nivelul conținutului, cît și în zona formală. Sobrietatea e aproape parodică, fiindcă preferința se îndreaptă mai mult către ceea ce se numește *l'écriture du jeu*; dar, în spatele ironiei benigne, se află mereu o sensibilitate contemplativă; tandrețe, și nu frondă gălăgioasă. În ciuda travaliului, care asigură neșovăirea și profunzimea discursului, avem, totuși, de-a face cu o poezie inspirată și relaxată. Nimic nu e simplu, banal, nici atunci cînd sursa de inspirație este chiar cotidianul. Poetul e profund, fără să fie grav, e, de multe ori, jucăuș, fără să fie frivol. Acest lirism al tonurilor imprevizibile se bizuie pe dexteritatea ideilor, a prozodiei și a lexicului, pe extensiunea și pregnanța semnificativă, pe tactica punerii în abis a simbolisticii textuale, cu o tăietură decisă și o dezinvoltură bine temperată.

Constantin TRANDAFIR

*) Florin Dochia - *Geometria singurătății*, editura Premier, 2003

*Physica singurătății *)*

Se poate vorbi despre poezie? Cu rost, desigur? Poezia este artă și pretinde, pentru priza "conștiinței" cu ea, altceva decât logica rece a discursului prin care, de regulă, dezvăluim neîmpliniri (mai cu seamă ale vorbitorului). Poezia este rostire împlinită, iar atitudinea firească cu care trebuie să ne adresăm ei este tăcerea înțelegătoare; să-i cuprinzi măsurile de trăire cuvântătoare în propriile-ți trăiri: acesta ar fi gestul firesc al întâlnirii cu poezia. Cum să taci, totuși, dacă trebuie să vorbești, să spui ce îți "sugerează" un poem, spre ce te trimite un vers? Trebuie, desigur, să vorbești, dar trebuie din propria-ți nevoie, vorbitorule, pentru că tu însuși nu ai ajuns încă la tăcere.

Iată-mă vorbind. Fără îndoială, nu am ajuns la tăcere. Mai tac din când în când, dar nu aud "*Fantome de aripi ucise de zbor*" (**Lup singuratic**). Tăcerea mea butucănoasă mă-ndeamnă, cu tărie, către discurs; poemul e ascuns, încă, iar drumurile discursului, luminate. Îmi pare rău, meșter Poet, că nu tac, vorbind, ci vorbesc, tăcând. Dar poate că și tu ai nevoie să-i auzi pe cei care îți răscolesc fantomele (de aripi ucise de zbor). Poate că vrei să auzi cum vorbesc ei despre ceea ce tu ai neînțeles. Voi vorbi despre rostire și-apoi despre rostirea ta; cu vorbe nepoetice, însă, deși mă voi chinui să-ți prind cât mai bine neînțeleșurile.

Cei vechi rosteau; iar rostirea lor lua forma poeziei sau a filosofiei. Amândouă – poezia și filosofia – erau tăceri (rostitoare), căci, nespunând ceea ce conștiința comună pricepe, ele, de fapt, tăceau. (Se și spune: "Dacă tăceai filosof rămâneai"; vorbind pe ne-înțelesul conștiinței comune, de fapt, taci; vorbind pe înțelesul ei, chiar vorbești.) De la începutul culturii, rostirea și-a găsit formele cele mai potrivite: poezia și filosofia. Amândouă, rostind, scot în față ceea-ce-este; ele nu se adresează lucrurilor care pot fi prinse prin conștiința comună – cine nu este în stare să vadă pomul din fața acestei case și să vorbească despre el? – ci așează în fața lucrurilor pe cel ce îngăduie lucrurilor să fie: ceea-ce-este. Grecii spuneau pentru ceea-ce-este *physis*; de aici câteva cuvinte în limbile moderne, mai important fiind "fizica".

De multe ori, poezia și filosofia nu și-au ales ca obiect al tăcerii lor rostitoare lucrurile așa cum sunt ele date în fața noastră, ci lucrurile așa cum ne apar nouă. Poezia a fost chiar mai curajoasă în această privință, rostind despre ceea-ce-este singurătatea, sau iubirea, sau frumusețea într-o cheie mai directă: metafora i-a stat la îndemână, poezia a exploatat-o până când a făcut din ea adevărata sa natură, adică adevărata sa *physis*. Ceea-ce-este poezia este metafora. În felul acesta, poezia rostea despre cele mai apropiate lucruri, dar într-o modalitate care scotea la iveală *physis*-ul lor.

Tăcerea rămâne însă originea poeziei; tăcerea rostitoare, care scoate în față *physis*-ul. Și tocmai pentru că nu ajunge decât la construcția unor semne ale celui pe care îl urmărește pentru a-l pune în metaforă, poezia este o stare a singurătății. A urmări contururile singurătății înseamnă a geometriza poezia însăși, adică a-i pipăi limitele; a te poticni în fața maiestății cuvântului ei înseamnă a-i pipăi limitele; a te retrage, pe nevăzute, din fața metaforei, pentru ca astfel, tu, poetul, s-o lași pe aceasta să lucreze în locul tău, înseamnă a pipăi limitele poeziei, reliefurile ei. Poezia poetului pipăie limitele poeziei: iată o metaforă!

Cum pot vorbi – (întrebarea este pentru mine) – despre poezie, atâta vreme cât, respectând-o, nu o cuprind în chingile "teoriilor", ale "poeticelor" sau "poetologiilor"?

De fapt, odată textul revelației arătat, așadar, el însuși revelat, mă întreb: e legitimă vorbirea? Desigur, dar numai pentru că cel ce vorbește trebuie să vorbească. Acesta pare a fi singurul motiv pentru care vorbim și evităm vorbirea rostitoare: nevoia personală de a onora participarea la genul uman. Iar rostirea (vorbirea rostitoare) nu mai poate fi decât comunicare a revelației, de fapt, a felului în care rostitorul a metaforizat revelația. Poezia este o astfel de comunicare; poezia veritabilă, se-nțelege. Iată încă un motiv pentru care singurătatea poetului este semnul celei mai complete (citește: cumplete) comunicări.

"*Voi ajunge la capătul drumului. / Abia atunci va începe călătoria adevărată.*" (**Duminică**). Poetul, primenit de duminică, nădăduiește la "călătoria adevărată". Către ce? În singurătate nu poți ajunge decât la tine însuși. De unde, plecând? De la capătul drumului. Epuizează căile acestea ce te despart

de tine! spune Poetul; iată limita ce nelimitează; pentru că – știm, potrivit revelației naturale – dincolo se află totul: eu, și-odată cu mine, Totul. Aceasta este limita “metodică” (*methodos* = cale) a poeziei.

“Pleoapa se-nchide / Ca o aripă de cocor fâlfâindă / Ochiul de cer / Se-nnegrește de stele. / Apoi într-o seară / Trăgând din țigară / Am inventat soarele. (**Clipă (1)**) Trebuie să fi ajuns la un capăt de drum pentru a avea atâta putere încât să-ți recroiești lumea; pe cale, energiile sunt consumate de mers, de înaintare; trebuie să te fi odihnit, o clipă, pentru a zidi. Iată, aici, limita “demiurgică” (*demiourgos* = făuritor) a poeziei. Poetul se află, deja, la sine; adunat în sine, Zeul naște din nimic; ex *nihilo* este un fel de “cauză materială” a poeziei. S-a spus că poezia lucrează cu cuvine; acestea îi sunt materia primă. Da, dar numai în măsura în care cuvântul nu mai este cuvânt, ci sine concentrat în trăire.

“Rugina a-nflorit pe zăvoare / În umbra neînsămânțată de soare / Deschide-mi sufletul, Doamne, cu cheia / Cunoașterii: inventează femeia!” (**Rugă**) Este aici o cadență dincolo de ritmul poetic propriu-zis; cadența înaintării către început. Nu seamănă, această cadență, cu nici un pas omenesc: seamănă doar cu pasul Zeului; privești “cuvântul”: cheia facerii; Verbul divin dănuind prin închipuirea Poetului. Cum poți pune într-o singură măsură de trăire: cheia, cunoașterea, femeia, fără să fii martorul nelucid al revelației? Iată limita “fizică”, naturală (*physis* = natura), a poeziei.

Cel care a călcat aceste limite, Poetul, trebuie ascultat, chiar dacă, îndelung, tace. E de-ajuns să retrăiască clipa începutului, lăsând în grija altora mersul lucrurilor; și să rostească din nou (din nimic!): cheia, cunoașterea, femeia. Citiți (altă cale nu avem) **Doar noi doi**.

Întregul volum este o rostire a *neînțeleșului* Căderii. Poetul e mirat – încrâncenat de mirat – că viața lui începe acolo. Închipuire de Zeu rănit adânc, ieșit din întunericul vlăguit al sfârșitului. Căci, se-nțelege, începutul poeziei este sfârșitul poetului. De aici, din acest început de călătorie, povestea lucrurilor se aude clar; dar după Cădere începe povestea Ființei, iar poetul, rămas Poet, va trebui să rostească *înțeleșul* Căderii.

Foarte inspirată combinația cu desenele Lidiei Nicolae. (Totuși, parcă e prea devreme, pentru pagina 12, “Familia”!) E, în desen, o artă viguroasă care reordonează lumea, lumea aceasta; de aici o anume crispare, la unele pagini pe care putem găsi, deodată, Căderea (prin poezie) și Salvarea (prin desen).

O geometrie a singurătății în metrică mai veche, cu “flash-uri” în metrică nouă. O geometrie a celui rănit că tocmai neînțeleșul său a fost ales să intre în cuvânt. Și cum să faci din tăcere cuvânt? “De ce aud doar cântecul tăcerii / Când privesc înlăuntrul-mi? / Unde au fugit cuvintele / Sunetele, zumzetul gândurilor?” (**Aștept sirenele**) Iată, Poetul cunoaște meșteșugul trecerii tăcerii în cuvânt. Dar până când poetul va trăda cuvintele, întemnițându-le coaja înnegrită? Până când ne va trăda, trăgându-ne din zona prea alburie a înțeleșurilor necondiționate? Până vom neînțelege.

O geometrie a singurătății cu o muzicalitate măsurată, “tăiată”, ici, colo, de intervenții afone, în ton cu desenul din pagină. O singurătate care se însoțește, totuși, cu cele ce o potențează către neantul propriu. Poetul suportă singurătatea, dar singurătatea nu este singură, ci la un loc cu toate cele de sub cuvânt. El, Poetul, îngrămădește în singurătatea sa lumea însăși; dar lumea căzută, atât de uimit privită de el.

O poezie ca un joc de cuvinte trezit în mijlocul singurătății. Nu găsim aici o singurătate geometrizată, secundă față de ceea-ce-este, ci *physis*-ul însuși geometrizat, adică turnat în forme poetice.

O poezie care te cheamă, căci are a-ți tăcea.

pipăie poala de lumină a nopții
călătorule orb
încălțările tale duc clipa nimicului înspre
adierea vieții

Viorel CERNICA

*) Florin Dochia - **Geometria singurătății**, editura Premier, 2003